

GÜZEL SANATLAR LİSESİ VİYOLA EĞİTİMİNDE KULLANILAN REPERTUVARA YÖNELİK ÖĞRENCİ ve ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ

OPINIONS OF STUDENTS FOR VIOLA TRAINING REPERTOIRE IN FINE ARTS HIGH SCHOOL

Yasemin BİRGÜL¹, Zeki NACAĞCI²

Öz

Ülkemizdeki Güzel Sanatlar Lisesi Viyola Öğretim Programında uygulanan viyola çalgı eğitimi 4 senelik bir aşamayı kapsamaktadır. Viyolanın, batı müziği çalgısı olmasının da etkisiyle doğal olarak viyola eğitiminde uygulanan repertuvar daha çok batı müziği ağırlıklı olmaktadır. Araştırma öncesi öğretmenlerle yapılan ön görüşmelerde viyola eğitiminde uygulanan mevcut repertuvarlara ilaveten farklı müzik türlerindeki eserlerin kullanılmasını viyola eğitimine farklı bir heyecan getireceği belirtilmiştir. Bu konuda öğrencilerin görüşlerinin de önemli olduğu düşünülmektedir. Buradan hareketle yola çıkılarak yapılan bu çalışmada, ülkemiz Güzel Sanatlar Lisesi viyola eğitiminde kullanılan repertuvara yönelik öğrenci ve öğretmen görüşlerini tespit etmek amaçlanmıştır. Bu amaçla veri toplama aracı olarak, yarı yapılandırılmış görüşme ve açık uçlu sorularda içeren 10 maddelik anket kullanılmıştır. Araştırmada örneklem olarak 14 Güzel Sanatlar Lisesine ulaşılmıştır. Anket yoluyla tespit edilen veriler SPSS(Statistical Package for the Social Sciences) programında frekans/yüzde alınarak analizi yapılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen veriler, öğrencilerin Güzel Sanatlar Lisesi Viyola Eğitiminde Kullanılan repertuvara yönelik görüşlerinin belirlenmesi açısından önemlidir. Araştırmanın günümüz viyola eğitiminde beklenen kazanımların gerçekleşmesine katkı sağlaması düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Viyola Eğitimi, Repertuvar, Öğrenci Görüşü, GSL

Abstract

Viola training which is applied in Viola Teaching Program of Fine Arts High School in our country includes a four year period. With the effect of it's being a western music instrument, the repertoire of viola training contains naturally western music mostly. It is stated with the pre interviews which were done with teachers before research that using various types of musical pieces would provide

¹ Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müzik Eğitimi Tezli Yüksek lisans Öğrencisi, yaseminbrgl@gmail.com

² Prof. Dr. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Müzik Eğitimi ABD, znacakci@gmail.com

viola training with a different excitement. At this point, opinions of students are considered significant as well. So in this carried out research, it has been aimed to identify Opinions of Students for Viola Training Repertoire in Fine Arts High School in our country. For this purpose, a survey consisting of 10 items with also open ended questions has been used. In the research, 14 Fine Arts High Schools were reached as sample. The data which was identified through the survey has been analysed by taking frequency/percentage in SPSS(Statistical Package for the Social Sciences). The data that identified as the result of the research is fundamental to determine the Opinions of Students for Viola Training Repertoire in Fine Arts High School. The research is considered to support the aimed functions of current viola training.

Keywords: Viola Training, Repertoire, Student Opinions, Fine Arts High School

1. GİRİŞ

Çalgı eğitimi bireyin çalgıyı anlamasını, ilgisini ve yeteneklerini birleştirerek becerisini arttırmasını, aynı zamanda sanatsal yönünün gelişmesine katkı sağlar. Aynı zamanda birey, çalgı eğitimi sürecinde ulusal ve uluslararası müzik türlerini de tanır ve bu yönleriyle kendisi ile çalgısı arasındaki duygusal bağa katkı sağlar. Çalgı eğitiminde bireyin fiziksel özelliklerinin çalgıya uygun olmasının yanında, bireyin çalgısına karşı duygusal bağlılığın olması, çalgısını sevmesi, anlaması ve çalgısının özelliklerinin farkında olması da çalgı eğitiminde verimli olabilmenin temel niteliklerinden biridir.

Ülkemizde profesyonel anlamda çalgı eğitimi veren kurumlar arasında;

- Devlet Konservatuarları,
- Eğitim Fakülteleri Müzik Eğitimi Anabilim Dalları,
- Güzel Sanatlar Fakültelerindeki Müzik Bölümleri,
- Güzel Sanatlar Liseleri bulunmaktadır.

Bu kurumlar arasında Devlet konservatuarları ve Güzel Sanatlar Liseleri (GSL) diğer kurumlardan farklı olarak MEB'e bağlı olarak orta öğretim düzeyinde eğitim vermektedir. GSL nicelik bakımından çalgı eğitiminin ülkemiz geneline yaygınlaşmasında konservatuarlara oranla daha ulaşılabilir olmasından hareketle önemli bir misyon üstlenmektedir. Bu bakımdan, "GSL müziği çalma, dinleme ve okuma becerilerini kazanma, müziği anlama, müzik bilgisi oluşturma ve diğer müzik çalışmalarına temel oluşturma bakımından müzik eğitiminin temel boyutunda yer almaktadır. GSL müzik eğitimi , bireyin müziksel davranışlarında, fikirlerinde, hayatı tanıyıp yaşamasında değişiklik oluşturan sistematik bir süreçtir. Bu süreç birkaç açıdan gerçekleşmektedir. Bunlar Müziksel işitme eğitimi, ses eğitimi , müzik teorisi eğitimi ve çalgı eğitimidir" (Topalak, 2013).

Güzel Sanatlar liselerinde verilen çalgı eğitiminde yetenek sınavını kazanmış olan öğrencilerin fiziksel özellikleri ve tercihleri de göz önünde bulundurularak, her çalgı alanının öğrenci kontenjanına göre bireysel çalgı seçimi yapılmaktadır. Bu çalgılar arasında keman, viyola, viyolonsel, kontrbas, flüt, klarnet, obua, bağlama, gitar ,ud, kanun vb. çalgılar bulunmaktadır. Bu çalgılardan biri olan "viyola, solo eserlerde gösterdiği tını, renk farklılığı ve orkestradaki eşlik pozisyonu göz önüne alındığında hem sanat eğitimi, hem de müzik eğitimi açısından önemli bir yere sahiptir. Viyolanın tarih sahnesine çıktığı yıllar Batı müziği tarihinin başlangıcı ile paralellik göstermektedir. Kendine özgü tınısı ve ses rengi ile Viyola

Türk müziğinde de önemli bir yere sahiptir. Viyola hüzünlü sesi ile Türk topluluklarının yaşamışlıklarını anlatırken, kendine özgü sesi ile de Türk milletinin kültürel zenginliğini anlatır gibidir. Bunun yanında Viyola perdesiz bir çalgı olduğu için ,Türk müziği ses sistemine ve nağme yapısına uygun bir çalgıdır” (Bulut, Kılınç, 2014:4). Viyola sahip olduğu bu özellikleri ile ülkemizdeki çoğu müzik türünde kullanılması, buna bağlı olarak viyola yapımının ve eğitiminin ülkemizdeki eğitim kurumlarında sağlanıyor olması, viyolanın ülkemiz çalgı eğitiminde benimsenmiş olduğu göstermektedir.

Buna göre ülkemizde viyola eğitimi verilen Güzel Sanatlar Liselerinde, ilköğretim okulunu bitirmiş, kendini yazılı ve sözlü olarak ifade edebilen, ancak müzik, enstrüman ve müzik dili konusunda herhangi bir donanımı olmayan müziğe duyarlı öğrencileri hareket noktası olarak alan viyola öğretim programı uygulanmaktadır (MEB, Viyola öğretim programı, 2016). Ülkemizde Güzel Sanatlar Liselerinde viyola öğretim programı 2009 yılında yayımlanmış hali ile kullanılmakta iken, 2016 yılında program değişikliğine gidilmiş ve son hali 2017 yılı itibari ile uygulamaya konulmuştur. Günümüze kadar uygulanan öğretim programları için metot dışında, kullanılan repertuar kitabı olmasa da, uygulanmakta olan viyola öğretim programına yönelik yayımlanan viyola eğitimi dersi kitapları bulunmaktadır. Buna göre bu zamana kadar uygulanmış olan viyola öğretim programına uygun MEB tarafından tasarlanan viyola eğitimi repertuarının olmadığını söyleyebiliriz. Bu durumun da viyola öğretmenlerinin derslerde etütler haricinde kendi repertuarlarını seçmeye yönelik farklılıklar yarattığı söylenebilir.

Camp (1992) ve Apfelstadt (2000), uygun repertuar seçiminde becerinin, fiziksel yeterliliğin, müziksel ilginin, pedagojik değerlerin ve öğrencinin duygusal olgunluğunun dikkatli bir şekilde değerlendirilmesi gerektiğini bildirmiştir (Akt. Ertem,2011:648). Bulut (2008:2) ise, öğrencinin çalgısındaki teknik ve müziksel becerilerini geliştirmeye yönelik oluşturulacak repertuarın ve bu repertuardan seçilecek eserlerin önemli olduğunu vurgulamıştır.

Bu bağlamda, Güzel Sanatlar Lisesi müzik bölümü programındaki çalgı eğitimi dersi ve içeriği, bu eğitimin amacına ulaşmasında önemli bir rol oynayacaktır. Bu amaçla, genelde çalgı eğitimi” özelde “viyola eğitiminde” uygulanan öğretim programı ve ders materyallerinin, bu eğitim sürecinin amacına ulaşmasında önemli bir etken olduğu düşünülmektedir.

Güzel Sanatlar Liseleri Viyola eğitimi derslerinde uygulanması öngörülen Viyola öğretim Programında belirlenmiş kazanımların öngördüğü bir içerik sınırlaması söz konusudur. Öğretmen kazanımları gerçekleştirirken çevre özelliklerini, öğrenci grubunun ilgilerini, ihtiyaçlarını, beklentilerini, hazır bulunuşluk düzeylerini ve dolayısıyla da ön bilgilerini dikkate almalıdır (MEB, 2016).

MEB 2016 yılında yenilediği viyola öğretim programını her yeni programda olması gerektiği gibi, değişmekte olan eğitim sistemi, beklenen kazanımlar, öğrencilerin ilgi ihtiyaçları ve çağın gereklerini dikkate alarak hazırlanmıştır. Buna göre programda repertuvara ilişkin farklılıklardan bir tanesi de “popüler müzikler” başlığının olmasıdır. Ancak yapılan literatür taramasında mevcut öğretim programına uygun nitelikli basılı bir repertuar kitabının olmadığı görülmektedir. Ülkemizde öğrenciler için başlangıç viyola metot kitapları incelenmesi (Ece, Dönmez, Kınıklı, 2013) ile ilgili çalışmalar bulunurken, özellikle viyola eğitimindeki repertuar eksikliği, araştırmacıların çalışma konuları arasında yer almış, bu konuya ilişkin çoğunlukla öğretmen ve akademisyen görüşlerinin yer aldığı araştırmalar yapılmıştır. Ancak öğrencilerin viyola eğitimi repertuarı konusunda görüşlerinin yer aldığı bir araştırmaya

rastlanılmamıştır. Buradan hareketle bu araştırma öğrencilerin viyola eğitiminde kullanılan repertuara ilişkin düşünce, görüş ve önerilerinin değerlendirileceği bir araştırma olması ve viyola eğitimi alanında oluşturulabilecek bir repertuara katkı sağlaması bakımından önemlidir.

1.3.Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada, Güzel Sanatlar Lisesi viyola eğitiminde kullanılan repertuara yönelik öğretmen ve öğrencilerin görüşlerini tespit etmek amaçlanmıştır.

1.4.Araştırmanın Önemi

Araştırma güzel sanatlar liselerinde viyola eğitimi alan öğrencilerin, viyola eğitimine yönelik repertuar ile ilgili görüşlerinin alınmamış olması bu araştırmayı farklı kılan etkenler arasında gösterilebilir. Ancak araştırmaya asıl önem atfeden husus, viyola eğitimi alan öğrenciler ve öğretmenlerin repertuara yönelik görüşleri doğrultusunda, öğrencilerin teknik ve müzikal boyuttaki gelişimlerine katkı sağlayıcı, çalgısına yönelik ilgi ve beklentilerini artırmaya yönelik öneriler sunulmasıdır.

1.5. Sınırlılıklar

Araştırma en az dört yıllık eğitim-öğretim geçmişine sahip olma, Viyola çalgısında en az bir öğretmen bulunma ve her sınıftan en az 4 viyola öğrencisi olma özelliği taşıyan güzel sanatlar liselerinin 2017-2018 Eğitim- Öğretim yılı ile sınırlandırılmıştır. Araştırma kapsamında bu özelliği taşıyan 44 GSL bulunmaktadır.

2. YÖNTEM

2.1.Araştırma Modeli

Bu çalışmada betimsel araştırma modeli kullanılmış, nicel ve nitel araştırma tekniklerinden yararlanılmıştır. Betimsel Araştırmada; ilgi duyulan bir konu hakkında detaylı bilgi toplama ve konuyu tanımlama amaçlanır. Olayların, objelerin, varlıkların, kurumların, grupların ve çeşitli alanların “ne” olduğunu betimlemeye, açıklamaya çalışan araştırmalardır (Punch 1998).

2.2.Evren ve Örneklem

MEB’in 2017 yılı son verilerine göre toplam 80 tane Güzel sanatlar Lisesi mevcuttur. Araştırmadaki kapsam ve sınırlılıklardan dolayı araştırmanın evrenini 44 güzel sanatlar lisesi oluşturmaktadır. Araştırmanın evreni göz önüne alındığında, Türkiye’nin farklı bölgelerinden seçilen örneklem nicelik ve araştırma ön koşulları bakımından yeterli görülmektedir. Araştırmada seçkisiz olmayan örneklemelerden Amaçsal Örneklem kullanılmıştır. Amaçsal Örneklem “Derinlemesine araştırma yapabilmek amacıyla çalışmanın amacı bağlamında bilgi açısından zengin durumların seçilmesidir” (Büyüköztürk vd, 2015). Buna göre araştırmanın örneklemini aktif olarak viyola eğitimi verilen 14 Güzel Sanatlar Lisesi oluşturmaktadır.

Tablo 1. Örneklem grubunu oluşturan Güzel Sanatlar Liseleri Öğrencileri

No	Liseler	Bulunduğu İl	n
1	ATSO Güzel Sanatlar Lisesi	Antalya	7
2	Van Güzel Sanatlar Lisesi	Van	18
3	Burdur Güzel Sanatlar Lisesi	Burdur	5
4	Niğde Güzel Sanatlar Lisesi	Niğde	8
5	Türkler Güzel Sanatlar Lisesi	Alanya	3
6	Uşak Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi	Uşak	9
7	Isparta Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi	Isparta	1
8	Ahmet Yakupoğlu Güzel Sanatlar Lisesi	Kütahya	9
9	Hakkı Dere köylü Güzel Sanatlar Lisesi	Denizli	5
10	Akçabat Güzel Sanatlar Lisesi	Trabzon	5
11	Ordu Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi	Ordu	5
12	Bolu Güzel Sanatlar Lisesi	Bolu	5
13	Ankara Güzel Sanatlar Lisesi	Ankara	4
14	Abdulkadir Eriş Güzel Sanatlar lisesi	Malatya	3

2.3.Verilerin Toplanması

Araştırmada Güzel Sanatlar lisesi Viyola eğitiminde kullanılan repertuara yönelik öğrenci görüşlerini almak üzere araştırmacılar tarafından anket geliştirilmiştir. Geliştirilen anket likert tipli 9 maddeden ve iki açık uçlu sorudan oluşmaktadır. Maddelere verilen cevaplar, “Tamamen katılıyorum”, “Büyük ölçüde katılıyorum”, “Kararsızım”, “Kısmen katılıyorum”, “Hiç Katılmıyorum” seçeneklerinden oluşturulmuştur.

Araştırmada, GSL viyola eğitiminde kullanılan repertuara yönelik öğretmenlerin görüşlerini almak için “Yarı Yapılandırılmış Görüşme” uygulanmıştır. Görüşme soruları alan uzmanlarının görüşleri alınarak tasarlanmıştır. Görüşmelerden elde edilen veriler ses kaydı ile kaydedilmiştir. Görüşme, belirlenen amaç çerçevesinin içinde kalınması ve bu amaçla hangi verilerin toplanacağını belirlemek için sınırlandırılması gereğiyle yarı yapılandırılmış olarak planlanmıştır. Görüşmede öğretmenlerden kullandıkları repertuvarla ilgili düşünceleri alınmış ve Viyola eğitimi için kullanılacak repertuara yer almasını önerebilecekleri eserlerin olup olmadığı sorulmuştur. Ayrıca öğretmenlerin kullandıkları repertuvarla öğrencilerin beklentilerine yönelik sorulara eklenmiştir. Araştırmada görüşmecilerin eklemek istedikleri veriler dikkate alınmıştır.

2.4.Verilerin Çözümlemesi

Anketin uygulanmasından elde edilen verilerin istatistiksel çözümleri için SPSS 22.0 (The Statistical Packet for The Social Sciences) paket programından yararlanılmıştır. Bulguların istatistiksel olarak ifade edilmesinde, frekans (f), yüzde (%) ve Valid Percent (geçerli yüzde) kullanılmıştır. Anket ve

görüşmelerden elde edilen ham veriler “içerik analizi tekniği” kullanılarak analiz edilmiştir. “İçerik analizi, insanların söyledikleri ve yazdıklarının açık talimatlara göre kodlanarak nicelleştirilmesi sayısallaştırılması süreci olarak tanımlanabilir. Bu yaklaşımın özünde yazılan ve söylenenlerin kategorileştirilmesi ve ne sıklıkta olduklarını saymak yatar” (Balcı, 2001:209).

3. BULGULAR VE YORUM

Araştırmada iki ayrı problem olarak görülen öğretmen ve öğrenci görüşleri, farklı başlıklar halinde sunulmuş, toplanan verilerden elde edilen bulgular önce tablo ile gösterilmiş sonra sözel olarak yorumlanmıştır.

• Öğretmenlerin, GSL Viyola eğitiminde kullanılan repertuara ilişkin görüşleri

Araştırmada, GSL viyola öğretmenlerinden viyola eğitiminde kullandıkları repertuara yönelik düşünceleri ve önerileri alınmak istenmiştir. Öğretmenlerle yapılan görüşmede tasarlanan sorulara alınan cevapların bazıları birebir öğretmenlerin ifadelerine göre örnek amaçlı yazılmıştır. Örnek amaçlı yazılan cümleler, öğretmenlerin isimlerinin verilmemesi için öğretmenler (Ö1), (Ö2).. şeklinde ifade edilmiştir. Bu maksatla Viyola öğretmenlerine sorulan 3 açık uçlu soruya ilişkin verilerden elde edilen örnekler, bulgular ve yorumlar şöyledir;

Soru 1: GSL viyola eğitiminde her eğitimciye göre farklı uygulanan repertuar hakkında ne düşünüyorsunuz?

- *Açıkçası milli eğitimin verdiği kitaplar yeni yayımlanmış durumda ve bu zamana kadar tam anlamı ile viyola eğitimi repertuarına yönelik bir kaynak yayımlanmamıştı. Bu seneye kadar keman eğitimi kitaplarını kullanıyorduk ve hala da kullanıyoruz. Genel olarak eser ve etüt eksikliği var diyebiliriz. Viyola ile ilgili kaynak sıkıntımız çok fazla (Ö1).*
- *Şimdiye kadar ilk kez bu sene viyola kitabımız oldu. Bu nedenle her eğitimci farklı repertuar kullanıyor. Bilinen kitaplarda eser anlamında seviye uygun değil ve yetersizdi.(Ö21).*
- *Milli eğitim bugüne kadar ilk defa bu sene 12. Sınıf viyola kitabı verdi Etüt anlamında çok sıkıntı değil ama eser anlamında çok yetersiz geldi diyebilirim (Ö2).*
- *Çok memnun olduğumu söyleyemem seviyesi belli değil çünkü, her çocuğun gelişim hızı aynı değil, yetiştirmek zor, müfredat kimine göre ağır gelebilir diye düşünüyorum çok sağlıklı bulmuyorum (Ö3).*
- *Repertuarda Türk müziği makamlarına yönelik nitelikli etüt ve eser sayısı az makamların seyir özellikleri yok. Mevcut repertuar da kırsal kesimlerdeki güzel sanatlar liseleri düşünülmemiş (Ö8)*
- *Kitaptaki eserlerin öğrencilerin seviyelerine göre ağır olduğunu düşünüyorum (Ö6).*

Tablo 2. Birinci Soruya İlişkin Öğretmenlerin Kullandıkları İfadelerin Genel Dağılımı

<i>Öğretmenlerin Kullandıkları İfadeler</i>	<i>Kullanma Sıklığı (f)</i>
Şimdiye kadar kitap olmaması farklılık doğurdu	16
Eserler öğrenci seviyelerine göre ağır, seviyelerin üzerinde	14
Repertuardan memnun değilim	11
Eser eksikliği var	10
Etüt anlamında yeterli	10
Türk müziği makamında etüt ve eser ayısı az	9
Makamların işleniş sırası ve seyir yok	7
Kitap eksikliği var	5
Memnunum	3
Etüt eksikliği var	3
Görüş belirten toplam öğrenci	N= 22

Görüş örnekleri ve tablo 2’den anlaşılacağı üzere, görüşmeye katılan öğretmenlerin büyük çoğunluğu ifadelerinde, ilk kez bu sene MEB tarafından yapılan viyolaya özel bir kitapları olduğu, şimdiye kadar kitap olmaması neticesinde her öğretmen kendilerine göre bir repertuar uyguladıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenler yeni kitaptaki eserlerin öğrencilerin seviyelerinin üzerinde olduğunu %64’lük oranda söylemişlerdir. Bu ifadelerle göre, yeni viyola kitabının henüz yeni uygulamaya konulmuş olması nedeniyle öğretmenlerin bu görüşünde önümüzdeki yıllarda yapılacak benzer bir soru ile daha sağlıklı değerlendirme yapılabileceği ön görülmektedir. Öğretmenlerin yarısı repertuardan memnun olmadıklarını, etüt anlamında yeterli kaynakları olduğunu ancak eser eksikliği hissettiklerini belirtmişlerdir. Yine Öğretmenlerin yaklaşık % 32’si, repertuardaki Türk müziği eseri sayısının az olduğunu belirtmiş, mevcut repertuardan memnun olanların sayısı ise oldukça düşük oranda kalmıştır. Buna göre öğretmenlerin ellerinde bulunan repertuardan memnun olmadıkları, Türk müziği eserlerine ihtiyaç duydukları söylenebilir.

Soru 2: Viyola eğitimine katkı sağlamak amacıyla, repertuarda yer almasını önereceğiniz eserler var mı?

- *Şöyle söyleyebilirim yeni nesile hitap edebilecek onların sevebilecekleri melodiler. Birbirine yanaşık seslerden oluşan eserler diyebiliriz. Çok fazla atlamalı seslerin olmadığı melodik çizginin daha belirgin olduğu eserler diyebiliriz (Ö11).*
- *Viyolayı orkestrada solo olarak kullanmak isterim, bunun haricinde düo, trio vs. solosu viyolada olan eserler hiç yok aslında bu şekilde düzenlenen eserlerin yararlı olacağını düşünüyorum(Ö2)*
- *Çocukların viyolayı sevecekleri ve çalarken zevk alacakları popüler eserler olması daha iyi olur diye düşünüyorum (Ö3).*

- *Piyano eşlikli, düo , trio eserler öğrencilerin daha çok ilgisini çekiyor (Ö5).*
- *Bizim algıladığımız popüler algısı ile öğrencilerin popüler müzik algısı farklı diyebiliriz. Öğrencinin hazır bulunuşluğuna katkı sağlayacak, daha bilindik daha dinlenen ezgiler kullanılabilir(Ö13).*
- *Viyolayı sevdirecek popüler şarkılar olabilir. Aynı zamanda akademik katkısı olabilecek eserler olmalı ki aynı zamanda teknik olarak öğrenci bilinçli çalışsın (16).*
- *Öğrencilerin zevk alacağı popüler eserler olmalı (15).*

Tablo 3. İkinci Soruya İlişkin Öğretmenlerin Kullandıkları İfadelerin Genel Dağılımı

<i>Öğretmenlerin Kullandıkları İfadeler</i>	<i>Kullanma Sıklığı (f)</i>
Daha melodik eserler	18
Popüler eserler	16
Viyolayı sevdirecek popüler şarkılar	14
Basit kulak aşinalığı olan türküler	13
Güncel şarkılar	10
Piyano eşlikli, orkestra düzenlemeli, trio, düo eserler	9
80'ler ve 90'lardan Anadolu Pop Müzikleri	8
Batı pop müzikleri	7
Konçerto, Sonat vb.	6
Kazak Dansı	1
Görüş belirten toplam öğretmen	N= 22

Görüş örnekleri ve tablo 3'den anlaşılacağı üzere, görüşmeye katılan öğretmenlerin büyük çoğunluğu ifadelerinde, viyola repertuarında, öğrencilerin hoşlanacağı daha melodik ve popüler eserler olması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca yine öğretmenlerin yarısından fazlası, viyolayı öğrencilere sevdirecek şarkılar ve basit türkülerin repertuarda olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Yine öğretmenlerin yaklaşık % 40'ı orkestra düzenlemeli, trio, düo eserler, Anadolu pop müzikleri vb. eserlerin repertuarda yer almasını önermişlerdir. öğretmenlerin yaklaşık % 30'u batı pop müzikleri ve konçerto vb. eserlerinin repertuarda olması yönünde görüş bildirmişlerdir. Buna göre görüşmeye katılan öğretmenlerin hemen hemen üzerinde uzlaştıkları önerilerin çoğu, repertuara melodik eserler, öğrencilerin ilgisini çekecek pop, türkü, şarkı vb eserler kazandırarak, öğrencilerin viyoladaki gelişimlerini desteklemek olduğu söylenebilir.

Soru 3: Kullandığımız repertuarla ilgili öğrencilerin beklentileri veya önerileri var mı ?

- *Çocuklar şöyle isteklerde bulunabiliyorlar, romantik eserlere bayılıyorlar buda galiba popüler kültürden kaynaklı. Bilindik eserler istiyorlar (Ö17).*
- *Sanat müziği yada türkü çalmak isteyen öğrencilerimiz var, bununla ilgili bir kitap bulunmakta halk müziği ezgilerine dayalı bu repertuarı da kullanıyorum (Ö1).*

- Çocuklar eser istiyor en son Vivaldi la minörü aktardık ama büyük bir eseri aktarmak her zaman kolay olmuyor aslında güzel bir kitap olsa elinde daha verimli olabilir. Sirto ve longaların da çocuklara çok şey katacağını düşünüyorum (Ö20).
- Genelde şöyle bir istek olabiliyor benim daha önceden yapmış olduğum viyola kuartetleri vardı bunlarla ilgili daha çok film müzikleri falan istiyorlar, özellikle birlikte seslendirmek istiyorlar (Ö4).
- Öğrencilerim, günlük yaşantılarında dinledikleri ve çaldıkları şarkıları seslendirmek istiyorlar bunun haricinde Türk müziği çalmak isteyen öğrencilerde oluyor (15).

Tablo 4. Üçüncü Soruya İlişkin Öğretmenlerin Kullandıkları İfadelerin Genel Dağılımı

Öğretmenlerin Kullandıkları İfadeler	Kullanma Sıklığı (f)
Melodik ezgilerden oluşan eserler	17
Popüler güncel eserler	15
Halk Müziği (Zeybekler, Halaylar, vb)	13
Trio, düo eserler	12
Film Müzikleri	8
Sanat müziği(Sirto, Longa vb.)	7
Kolay sonat ve konçertolar	6
Kendi bildikleri eserler	5
Keman eserlerini aktarma	3
Görüş belirten toplam öğrenci	N= 22

Görüş örnekleri ve tablo 4'den anlaşılacağı üzere, görüşmeye katılan öğretmenlerin, öğrencilerinin repertuardan beklenti ve önerilerini dikkate alarak yanıtladıkları ifadelerinde, büyük çoğunlukla öğrencilerinin kendilerinden melodik ezgilerden oluşan popüler ezgiler beklediklerini belirtmişlerdir. Yine öğretmenlerin yarısından fazlası, halk müziği ve arkadaşları ile beraber çalabilecekleri trio veya düo eserler istediklerini ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin yaklaşık %30'u öğrenciler kendilerinden film müzikleri ve sanat müziğindeki sirto benzeri eserleri çalmak istekleri olduğunu bildirmişlerdir. Buna göre öğretmenlerin ifadelerinden; öğrenciler viyolada daha çok melodik ezgiler, popüler eserler, Türk müziği eserleri, film müzikleri gibi ezgisel anlamda icra etmekten hoşlanacakları eserleri öğretmenlerinden istedikleri görülmektedir. Sonat ve konçerto düzeyindeki eserlerden ise kolay olanları tercih ettikleri söylenebilir.

• Öğrencilerin, GSL Viyola eğitiminde kullanılan repertuara ilişkin görüşleri

Tablo 5. Öğrencilerin, viyola eğitiminde kullanılan repertuara yönelik görüşlerinin frekans ve yüzde dağılımları

Önergeler	Tamamen Katılıyorum		Büyük Ölçüde Katılıyorum		Kararsızım		Kısmen Katılıyorum		Hiç Katılmıyorum	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1-Viyola eğitiminde popüler müzik eserleri çalmak isterim.	39	43,3	24	26,7	18	20,0	5	5,6	4	4,4
2-Viyola dersinde düşündüğüm kadar başarılı olmayışımın sebebi, viyola eğitiminde kullanılan repertuardır.	21	23,3	13	14,4	7	7,8	19	21,1	30	33,3
3- Viyola eğitiminde kullanılan repertuarın sahne performansında etkili olduğunu düşünüyorum.	30	33,3	24	26,7	18	20,0	9	10,0	8	8,9
4- Viyola eğitiminde kullanılan repertuarın sıkıcı olduğunu düşünüyorum.	10	11,1	15	16,7	16	17,8	20	22,2	29	32,2
5-Viyola eğitiminde daha ezgisel ve kalıcı eserler çalmak isterdim.	40	44,4	25	27,8	16	17,8	4	4,4	5	5,6
6- Öğretmenimiz bize klasik müziklerin dışında popüler müzik eserleri çaldırıyor.	9	10,0	9	10,0	17	18,9	13	14,4	42	46,7
7- Viyola eğitiminde kullanılan repertuarda çaldığımız eserleri okul içi ve dışı müzik etkinliklerinde performansa dönüştürmek isterim.	50	55,6	18	20,0	12	13,3	7	7,8	3	3,3
8- Popüler müzik eserlerini çalarak viyolayı, farklı türdeki dinleyicilere daha iyi seslendirebilirim.	30	33,3	26	28,9	25	27,8	7	7,8	2	2,2
9- Klasik müzik repertuarı dışında farklı türden eserler çalmak isterim.	48	53,3	19	21,1	15	16,7	6	6,7	2	2,2

Tablo 5 incelendiğinde;

“Viyola eğitiminde popüler müzik eserleri çalmak isterim” önermesine %4,4’ü hiç katılmadıklarını, %43,3’ü tamamen katıldıklarını, %5,6’sı kısmen katıldıklarını %20,0’si kararsız

olduklarını, %26,7'i büyük ölçüde katıldıklarını belirtmişlerdir. Bu bulgular doğrultusunda ankete katılan öğrencilerin büyük bir çoğunluğu(%70,0) viyola eğitiminde popüler müzik çalmak istedikleri görülmüştür.

“Viyola dersinde düşündüğüm kadar başarılı olmayışımın sebebi, viyola eğitiminde kullanılan repertuardır” önermesinde %33,3'ü hiç katılmadıklarını, %23,3'ü tamamen katıldıklarını, %21,1'ikismen katıldıklarını, %7,8'i kararsız olduklarını, %14,4'ü büyük ölçüde katıldıklarını belirtmişlerdir. Bu önermedeki bulgular doğrultusunda ankete katılan öğrencilerin yarısına yakınının(%37,7) başarılı olamama sebebi olarak viyola eğitiminde kullanılan repertuarın etkili olduğunu belirtmişler, geri kalan çoğunluğunda başarılı olamama sebebinin viyola eğitiminde kullanılan repertuar olmadığını belirtmişlerdir.

“Viyola eğitiminde kullanılan repertuarın sahne performansında etkili olduğunu düşünüyorum” önermesinde %8,9'u hiç katılmadıklarını, %33,3'ü tamamen katıldıklarını, %10,0'u kısmen katıldıklarını %20,00'si kararsız kaldıklarını, %26,7'si büyük ölçüde katıldıklarını belirtmişlerdir. Bu önermedeki bulgulardan yola çıkarak ankete katılanların yarısından fazlası viyola eğitimine kullanılan repertuarın sahne performansında etkili olduğunu belirtmişlerdir. Viyola eğitiminde kullanılan repertuar öğrencinin bireysel başarısını ve teknik becerisini yönlendirdiği gibi sahne performansında da etkili olduğu ön görülmüştür.

“Viyola eğitiminde kullanılan repertuarın sıkıcı olduğunu düşünüyorum” önermesinde %32,2'si hiç katılmadıklarını, %11,1'i tamamen katıldıklarını, %22,2'si kısmen katıldıklarını, %17,8'i kararsız kaldıklarını, %16,7'si büyük ölçüde katıldıklarını belirtmişlerdir .Bu önermedeki bulgulardan yola çıkarak ankete katılan öğrencilerin bir kısmının kararsız olduğu ve büyük bir çoğunluğunun repertuarı sıkıcı buldukları söylenebilir.

“Viyola eğitiminde daha ezgisel ve kalıcı eserler çalmak isterdim” önermesinde %5,6'sı hiç katılmadıklarını, %44,4' ü tamamen katıldıklarını, %4,4'ü kısmen katıldıklarını, %17,8'i kararsız olduklarını, %27,8'i büyük ölçüde katıldıklarını belirtmişlerdir. Bu bulgulardan yola çıkarak ankete katılan öğrencilerin büyük bir çoğunluğu viyola eğitiminde daha ezgisel eserler çalmak istediklerini belirtmişlerdir.

“Öğretmenimiz bize klasik müziklerin dışında popüler müzik eserleri çaldırıyor” önermesinde %46,7'si hiç katılmadıklarını, %10,00'u tamamen katıldıklarını, %14,4'ü kısmen katıldıklarını, %18,9'u kararsız kaldıklarını, %10,00'u büyük ölçüde katıldıklarını belirtmişlerdir. Bu önermeye ilişkin genel ortalama 3,5694 oranında çıkmıştır. Bu önermeye ilişkin bulgularda öğrencilerin büyük kısmı önermeye katılmamış yada az katılmıştır. Bu durumda ankete katılan öğrencilerin viyola eğitiminde popüler müzik eserlerini hiç kullanmadıklarını ya da çok az kullandıklarını söyleyebiliriz.

“Viyola eğitiminde kullanılan repertuarda çaldığımız eserleri okul içi ve dışı müzik etkinliklerinde performansla dönüştürmek isterim” önermesinde%3,3'ü hiç katılmadıklarını, %55,6'sı tamamen katıldıklarını, %7,8'i kısmen katıldıklarını, %13,3'ü kararsız kaldıklarını, %20,0 'si büyük ölçüde katıldıklarını belirtmişlerdir. Bu önermedeki bulgulara göre ankete katılan öğrenciler viyola eğitiminde çaldıkları eserleri etkinlik vb. sahne performanslarında seslendirmek istediklerini belirtmişlerdir.

“Popüler müzik eserlerini çalarak viyolayı, farklı türdeki dinleyicilere daha iyi seslendirebilirim” önermesinde %2,2’si hiç katılmadıklarını, %33,3’ü tamamen katıldıklarını, %7,8’i kısmen katıldıklarını, %27,8’i kararsız olduklarını, %28,9’u büyük ölçüde katıldıklarını belirtmişlerdir. Bu önermedeki bulgulara göre ankete katılan öğrencilerin çoğu popüler müzik eserlerini çalarak viyolayı daha iyi seslendirebileceklerini belirtmişlerdir.

“Klasik müzik repertuarı dışında farklı türden eserler çalmak isterim” önermesinde %2,2’si hiç katılmadıklarını, %53,3’ü tamamen katıldıklarını, %6,7’si kısmen katıldıklarını, %16,7’si kararsız olduklarını, %21,1’i büyük ölçüde katıldıklarını belirtmişlerdir. Bu bulgular doğrultusunda ankete katılan öğrencilerin büyük bir kısmı viyola eğitiminde farklı türden eserler çalmak istediklerini belirtmişlerdir.

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Güzel Sanatlar Lisesi viyola eğitiminde kullanılan repertuara yönelik öğretmen ve öğrencilerin görüşlerini tespit etmek üzere yapılan bu araştırmanın sonuçlarına göre; GSL viyola öğretmenlerinin 2017 yılına kadar uyguladıkları viyola eğitiminde kendilerine MEB tarafından verilen ya da önerilen herhangi bir repertuar olmadığı görülmüş, bu nedenle kendi öğrendikleri uyguladıkları repertuarı öğrencilerine kullandıkları anlaşılmıştır. Bu durumda öğrencilere uygulanan repertuar farklılığındaki en temel unsur olduğu anlaşılmıştır. 2017 yılında MEB tarafından ilk kez verilen “viyola kitabını” da öğretmenlerin fazlasıyla olumsuz eleştirel yaklaştıkları, memnun olmadıkları, etüt olarak yeterli ancak eser eksikliği hissettikleri anlaşılmıştır. Ancak yeni viyola kitabının henüz yeni uygulamaya konulmuş olması nedeniyle öğretmenlerin bu görüşünde önümüzdeki yıllarda yapılacak benzer bir soru ile daha sağlıklı değerlendirme yapılabileceği ön görülmektedir.

Öğretmenlerin viyola eğitiminde uygulanacak repertuara yönelik görüşlerinde ise, öğrencilerinde taleplerini dikkate alarak, viyola repertuarında daha çok melodik ezgiler, popüler eserler, Türk müziği eserleri, film müzikleri gibi öğrencilerin ezgisel anlamda icra etmekten hoşlanacakları eserlerin repertuarda olmasının öğrencilerin çalgısını severek mevcut viyola eğitimine katkı sağlayacağı hususunda ortak yargıya vardıkları tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan GSL viyola öğrencilerin görüşlerine göre ise; öğrencilerin çoğunlukla repertuarı sıkıcı buldukları, katılımcıların yarısına yakın bir kısmının başarılı olmama sebebi olarak viyola eğitiminde kullanılan repertuarı neden olarak belirttikleri, büyük bir çoğunlukta klasik müzik repertuarı dışında eserler çalmak istedikleri görülmüştür. Bununla birlikte öğrencilerin viyola eğitiminde akılda kalıcı eserler çalmak istedikleri ve bu eserleri sahne, okul içi ve okul dışı faaliyetlerde seslendirmek istedikleri, viyolayı farklı türdeki dinleyicilere seslendirmek istedikleri tespit edilmiştir. Son olarak araştırmaya katılan öğrencilerin yarısından fazlası viyola dersinde popüler müzik ezgilerinden faydalanmadıklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerin bir kısmı repertuardan memnun olmakla birlikte, aynı zamanda popüler müzik eserlerinden faydalanmak istediklerini de belirtmişlerdir.

Genel kapsamı ile Avrupa ve Amerika coğrafi kültüründe geliştiği düşünülen Batı kültürü ve popüler müziğinin gelişimi doğrultusunda, kendi dinamikleri ve çoğunlukla ulusal-yerel değerleri ile gelişim gösteren Türk popüler müzik kültürü, ortalama olarak son 50-60 yıl boyunca Türk müzik yaşamının önemli bir boyutu oluşturmuştur (Canbay, 2013; 209). Popüler müziklerin ülkemizde ilgi

görmesinden sonra yapılan araştırmalarda müzik dersinde popüler müziklerin kullanılmasının olumlu yönde etkisinin olduğu vurgulanmıştır. Öğrencilerin müzik dersine karşı olan tutumları direkt olarak derslerde kullanılan şarkı dağarıyla ilişkilidir. Türkiye’de uygulanan ortaokul müzik öğretim programında ders kitaplarında yer alan şarkı dağarında makamsal çocuk şarkıları bulunmaktadır. Bunun yanı sıra tonal şarkılar ve çok az da olsa popüler müzik örnekleri bulunmaktadır. Yapılan çalışmalarda derslerde popüler müzik kullanımının öğrencilerin tutum ve motivasyonunda olumlu bir değişme gösterebileceği vurgulanmaktadır (Çiftçi, 2010 - Özden ve Barışeri, 2010 - Sevim ve Güleriyüz, 2012 - Sever, 2016 - Sakar, 2009).

Özdemir (2017), müzik eğitiminde popüler müziklerin kullanılmasının öğrencilerin müzik dersine ilişkin tutumlarının artmasına neden olduğu tespitine ulaşmıştır. Bununla birlikte şarkı öğretimi yapılırken eğitim müziği dağarından örneklerin kullanılması ve bu süreçte enstrüman kullanılmasıyla öğrencilerin müzik dersinden daha çok keyif almasını sağladığını belirtmiştir.

Green (1999), ulusal eğitim müfredatı içinde popüler müziklerin müzik derslerine dahil edilmesinin öğretmen ve öğrenciler arasındaki bir çok engeli ortadan kaldırdığını belirtmiştir. Dunbar Hall ve Wemyss(2000), müzik eğitiminde popüler müziğe yer verilmesini hem öğrenme ve öğretme süreci bakımından itici bir güç hem de müzik eğitiminin gelişmesi için araç olarak görmektedir. Green(2006), müzik derslerine popüler müzik dahil edilince, öğrencilerin müziğin toplumsal tabulardan neredeyse kurtulmuş doğal bir yönü üzerinde durduklarını, müziği kendi tasvirleri ile süslediklerini ve kaliteli bir müzik deneyimi yaşadıklarını belirtmiştir.

Özdemir (2017), müzik eğitimi sürecinde şarkı öğretimi uygulamalarında popüler müzik örneklerinden yararlanılmasının öğrencilerin derse karşı olan tutumlarını olumlu yönde etkilediğinden, öğretim programlarında ver ders kitaplarında popüler müzik örneklerine daha fazla yer verilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Bu bağlamda Güzel sanatlar lisesi viyola eğitiminde kullanılan repertuara ek olarak popüler müzik örneklerinin, öğrencinin derse karşı ilgisini ve ders başarısını arttıracakı düşünülmektedir. Öğrencilerin popüler müziklerle iç içe yaşadıkları bu dönemde gerçek hayat ile okul yaşantıları arasında anlamlı bir bağ kurabileceklerdir. Bu durumda öğrenciler kendilerini ifade etmede, beğenilerini kazanan müzikleri ders içi ve ders dışı etkinliklerde kullanabilmeye daha aktif olacakları için öğrencilerin viyola eğitimindeki başarılarına olumlu yansımaları olabilecektir.

Yapılan bu araştırmalar ve öneriler doğrultusunda öğrencilerin viyola eğitiminde kullanılan repertuarda popüler müziklerin olmamasını bir eksik olarak gördüğü söylenebilir. Bu durumda popüler müzik eserlerinin viyola eğitiminde uygulanan mevcut yöntemlere destek olarak kullanılmasının öğrencilerin beklentilerini karşılayabileceği ve dersteki başarıları arttırabileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

KAYNAKÇA

- Balcı, A. (2001). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem. Teknik ve İlkeler*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
Büyükoztürk, Ş. (2005). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
Büyükoztürk, Ş., vd. (2015). *Bilimsel Araştırmanın Temelleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

- Canbay, A. (2013). *Türkiyedeki Müzik Türleri ve Gelişimleri*, Müzik Kültürü, Edt. Nacakcı, Z. Canbay A., Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.
- Çiftçi, E.(2010). Popular Culture, Populer Music and Music Education. Journal of Education Faculty. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(2), 149-161.
- Dunbar-Hall, Peter. and Wemmys, Kathryn.(2000). The effects of the study of popular music on music education. *International Journal of Music Education*, 1, 23-34.
- Ece, A.S., Dönmez, E.C., Kınıklı, B.B. (2013). Ulusal ve Uluslararası Alandaki Başlangıç Viyola Metot Kitaplarının İncelenmesi. *International Journal of Social Science*, 6(5), 937-959.
- Doi number: <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS1329>
- Fidan, N. ve Münire, E.(1993). *Eğitime Giriş*. Ankara: Meteksan Anonim Şirketi.
- Görgülü, Ö. (2006). *20.Yüzyıl Çağdaş Türk Müziği'nde Viyola Repertuarı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Green, L. (1999). Research in the sociology of music education. Some introductory concepts. *Music Education Research*, 1(2), 159-170.
- Green, L. (2006). Populer music education in and for itself, and for 'other' music: Current research in the classroom. *International journal of music education*, 24(2), 101-118.
- Kılınç R. (2013). *Güzel Sanatlar Lisesi ve Spor Liseleri 9. Sınıf Viyola Eğitiminde Türk Müziği Eğitime Yönelik Öğretmen Görüşleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi.
- Kurtaslan Z. (2014). Müzik Öğretmeni Adaylarının Bireysel Çalgı Eğitimine Yönelik Repertuar Kazanım Durumlarının İncelenmesi. *Akdeniz Sanat Dergisi*, 7(13), 94.
- Milli Eğitim Bakanlığı, Güzel Sanatlar Lisesi, Çalgı Eğitimi Viyola öğretim Programı*, 2016, Ankara.
- Nacakcı Z., Çiftçi E., Özdemir G. (2011). Müzik Öğretmenliği Programında Uygulanan Viyola Eğitiminde Teknik Düzeylere Göre Sınıflandırılmış Repertuar Modeli. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(1), 189-208.
- Nacakcı, Z. (2004).Türk Halk Müziğine Dayalı Eserlerin Viyola Eğitiminde Kullanılmasının Gerekliliği. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(2).
- Nacakcı, Z. (2006). *İlköğretim Öğrencilerinin Müzik Dersine İlişkin Tutumları*. Ulusak Müzik Eğitimi Sempozyumu, 26-28 Nisan 2006, Pamukkale Üniv. Eğt. Fak. Denizli.
- Özdemir G. ve Dalkıran E.(2011).Viyola öğretimine yönelik etüt analizi. *İnönü Sanat ve Tasarım Dergisi*, 1(2).
- Özdemir, G. ve Yıldız, G. (2017). Şarkı Öğretiminde Popüler Müzik Eşliklerinin Kullanımına Yönelik Öğretmen Adaylarının Görüşleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(2), 834-849.
- Özden, Ö, and Nurtuğ, B. (2010). Üniversite Öğrencilerinin Popüler Kültür ve Popüler Müzikle İlgili Görüşleri. *Fine Arts*, 5(4), 276-294.
- Punch, K.F. (1998). *Introduction To Social Research, Quantitative And Qualitative Approaches*. London: Sage.
- Sakar, Mümtaz H.(2009). Popüler Müzik Ve Müzik Eğitimi. *Journal of International Social Research*, 2(8), 385-393.

- Sevim, O. ve Şebnem G. (2012). Öğretmen Adaylarının Popüler Müziğe İlişkin Görüşleri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(1), 199-210.
- Sonsel, Ö. (2016). Bireysel çalgı viyola dersinin öğretim elemanları görüşleri açısından incelenmesi. *New World Sciences Academy*, 12(2), 125-134.
- Tanrıverdi, A. (1997). Güzel Sanatlar Liselerinin Müzik Bölümlerinde Uygulanan Çalgı Eğitimi ve Viyolanın Çalgı Eğitimi İçerisindeki Yeri. *Mavi Nota, Müzik ve Sanat Dergisi*, 16.
- Topalak, Ş. (2013).GSL Çalgı Eğitiminde karşılaşılan sorunların incelenmesi. *Sanat Eğitimi Dergisi*, 1(2), 114-129.
- Uçan, A. (1997). *Müzik Eğitimi Temel Kavramlar – Yaklaşımlar – İlkeler*. Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.
- Stone P J, Dunphy D C, Marshall S S, and DM Ogilvie.(1966). *The General Inquirer: A Computer Approach to Content Analysis*. The M.I.T. Press, Massachusetts.